

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ATLIEKŲ TVARKYMO ĮSTATYMO NR. VIII-787 2, 12, 28, 30, 30¹, 30², 35¹ STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 25¹, 30³, 30⁴, 30⁵, 30⁶, 30⁷, 30⁸, 30⁹, 31¹, 31², 31³ STRAIPSNIAIS, SEPTINTUOJU¹ IR SEPTINTUOJU² SKIRSNIAIS ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo Nr. VIII-787 2, 12, 28, 30, 30¹, 30², 35¹ straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 25¹, 30³, 30⁴, 30⁵, 30⁶, 30⁷, 30⁸, 30⁹, 35², 35³, 35⁴, 35⁵ straipsniais, septintuoju¹ ir septintuoju² skirsniais įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas, siekiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, IV prioriteto 4.1.4. darbo 6 (atliekų kainodaros principų, taikomų teikiamoms komunalinių atliekų tvarkymo paslaugoms, patvirtinimas) priemonę.

Įstatymo projekto tikslas – sukurti efektyvesnę komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų apmokestinimo sistemą, detalai reglamentuojant komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kainos nustatymo, paskirstymo ir atskaitomybės tvarką, skundų nagrinėjimo tvarką, pakoreguoti pavojingų atliekų licencijavimo tvarką.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatyme (toliau – Atliekų tvarkymo įstatymas) neregamentuotas komunalinių atliekų tvarkymo kainodaros modelis, pagal kurį būtų aišku, kuri institucija ir kokiais terminais tvirtina kainos už komunalinių atliekų tvarkymą apskaičiavimo metodiką; kuri institucija ir kokiais terminais apskaičiuoja šių kainų projektus; kokie yra kainodaros nustatymo pagrindai ir principai; kokie kainų peržiūros ir pakeitimo pagrindai; nenustatyti sąnaudų atskyrimo principai, siekiant užtikrinti kryžminio subsidijavimo prevenciją, t. y. užtikrinti, kad pajamos, gautos už komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas, nebūtų nukreipiamos kitų veiklų, nesusijusių su komunalinių atliekų tvarkymu, finansavimui; nenumatytas sąnaudų auditavimas; nenustatyta gyventojų gaunamų skundų nagrinėjimo ir informavimo tvarka, išankstinių ginčų sprendimo ne teisme tvarka.

Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos Europos Sąjungoje (toliau – ES) priskiriamos prie bendrojo intereso paslaugų, o Lietuvoje – prie viešųjų paslaugų. Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 2 straipsnio 40 dalies nuostatomis, komunalinių atliekų tvarkymo paslauga – viešoji paslauga, apimanti komunalinių atliekų surinkimą, vežimą, naudojimą, šalinimą, šių veiklų organizavimą, stebėseną, šalinimo vietų vėlesnę priežiūrą. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo (toliau – Viešojo administravimo įstatymas) 2 straipsnio 18 dalimi, viešoji paslauga valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas.

Pažymėtina, kad Europos Komisija (toliau – EK) 2004 m. gegužės 12 d. patvirtino Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Baltoji knyga dėl bendro intereso paslaugų“ (KOM(2004) 374 galutinis). Šiame dokumente nurodoma, kad lemiamą įtaką ES šalių piliečių gyvenimo kokybei, aplinkai ir ES įmonių konkurencingumui turi gerai funkcionuojančios, prieinamos, įperkamos ir aukštos kokybės bendro intereso paslaugos. Baltojoje knygoje pateikiamas EK požiūris dėl ES vaidmens formavimo skatinant aukštos kokybės bendro intereso paslaugų teikimą ir nustatomi pagrindiniai elementai, kuriais siekiama užtikrinti, kad visi ES šalių piliečiai ir įmonės galėtų naudotis aukštos kokybės ir įperkamomis paslaugomis (1 dalis). ES egzistuoja bendro intereso paslaugų koncepcija, kuri atspindi Bendrijos vertybes ir tikslus ir kurią sudaro tokie bendri principai: visuotinumas, tęstinumas, paslaugų kokybė, prieinamumas ir vartotojų apsauga. Visų pirma bendro intereso

paslaugas turi nustatyti, organizuoti, finansuoti ir stebėti jų vykdymą atitinkamos nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios institucijos (2.3 dalis). EK pripažįsta, kad bendro intereso paslaugų srityje pagrindinis vaidmuo tenka valstybėms narėms ir vietos valdžios institucijoms (3.1 dalis). Paslaugų visuotinumą yra svarbiausia Bendrijos koncepcija, kuria siekiama užtikrinti efektyvų pagrindinių paslaugų prieinamumą (3.3 dalis). Vadovaujantis ES tvarios plėtros politika, taip pat būtina atsižvelgti į bendro intereso paslaugų vaidmenį, susijusį su aplinkos apsauga, bei į specifines bendro intereso paslaugų ypatybes, tiesiogiai susijusias su aplinkosaugos, pvz., vandens ar atliekų, sektoriais (3.4 dalis). Organizuojant bendro intereso paslaugas, turi būti užtikrintos vartotojų teisės. Principus galima apibūdinti taip: galimybė visoje ES teritorijoje ir visoms gyventojų grupėms naudotis paslaugomis, taip pat tarpvalstybinio masto paslaugomis, paslaugų įperkamumas, įskaitant specialias priemones mažas pajamas gaunantiems gyventojams, paslaugų saugumas, apsauga, patikimumas, tęstinumas, aukšta kokybė, galimybė rinktis, skaidrumas ir galimybė iš teikėjų ir priežiūros institucijų gauti informaciją (3.5 dalis).

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo (toliau – Vietos savivaldos įstatymas) ir Atliekų tvarkymo įstatymo nuostatomis, už komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimą, įskaitant ir vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą formos nustatymą ir dydžio apskaičiavimą, atsakinga savivaldybės institucija. Tobulinant vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo teisinį reglamentavimą, parengtas Įstatymo projektas. Įstatymo projekte numatoma komunalinių atliekų tvarkymo regioninių reguliuojamųjų kainų ir bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojų deginamų po rūšiavimo likusių, perdirbti ir pakartotinai panaudoti netinkamų energetinę vertę turinčių komunalinių atliekų deginimo 1 tonos įkainio (toliau – 1 t įkainis) viršutinių ribų nustatymą, priežiūrą, jų nustatymo metodikų tvirtinimą, investicijų derinimą, išankstinių ginčų sprendimo ne teisme tvarka nagrinėjimą, reguliuojamų veiklų sąnaudų atskyrimo kontrolę, kad būtų veiksmingai atskirtos reguliuojamų veiklų sąnaudos nuo kitų sąnaudų, informacijos teikimo taisyklių tvirtinimą, techninės užduoties tvirtinimą pavesti Valstybinei energetikos reguliavimo tarybai (toliau – Taryba).

Taryba kasmet tvirtina naują arba pratęsia galioti tą pačią techninę užduotį – Tarybos kasmet iki kovo 31 dienos tvirtinamą ar pratęsiama galioti dokumentą, o atliekant reguliavimo apskaitos sistemos patikrą Atliekų tvarkymo įstatymo 30⁶ straipsnio 3 dalyje nustatytais atvejais – Tarybos tvirtinamą dokumentą, kuriame nurodyti konkretūs Tarptautinės buhalterijų federacijos Tarptautinių audito ir užtikrinimo standartų valdybos parengti ir patvirtinti tarptautiniai užtikrinimo užduočių, peržiūros užduočių, susijusių paslaugų standartai ir praktiniai nurodymai arba tarptautiniai audito standartai, kuriais reikia vadovautis atliekant reguliuojamosios veiklos ataskaitų patikrą ir (ar) šios veiklos apskaitos sistemos patikrą, šių patikros paslaugų reikalavimus ir (ar) apimtis. Tokia funkcija Tarybai taip pat nustatyta Lietuvos Respublikos energetikos įstatyme, pagal kurį ši sąvoka ir nuostatos, susijusios su techninės užduoties tvirtinimu ar pratėsimu, yra suformuluotos analogiškai ir pritaikytos atliekų sektoriui. Pažymime, kad tiek naujos techninės užduoties tvirtinimas, tiek buvusios techninės užduoties pratėsimas būtų atliekamas Tarybos nutarimu. Kasmet rengiamas naujas Tarybos nutarimo projektas, kuriuo tvirtinama nauja ar pakoreguota techninė užduotis arba pratęsiama galioti buvusi, praeitais ataskaitiniais metais galiojusi techninė užduotis.

Įstatymo projekte nustatytoms Tarybos funkcijoms ir iškeltiems tikslams įgyvendinti būtina spręsti Tarybos finansavimo klausimą, nes įgyvendinant naujai numatomas funkcijas yra būtina plėsti Tarybos pajėgumus.

Siekiant nustatyti aiškų ir tikslų reikalavimą, kas turi turėti pavojingų atliekų tvarkymo licenciją, tikslinamas Atliekų tvarkymo įstatymo 12 straipsnis.

Vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 25 straipsniu, savivaldybės organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, užtikrina tų sistemų funkcionavimą, organizuoja atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris neegzistuoja, tvarkymą ir administruoja komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimą. Taip pat, vadovaujantis Atliekų tvarkymo įstatymo 30 straipsnio 17 dalimi, savivaldybės privalo įgyvendinti Valstybiniame atliekų tvarkymo plane (nuo 2021 m. – Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo plane) joms nustatytas užduotis šiame plane nustatytais terminais ir užtikrinti plane numatytus minimalius reikalavimus. Siekiant teisinio aiškumo, sistemiškumo, nustatant informacijos teikimo tvarką bei atsižvelgiant į Aplinkos apsaugos agentūros vykdomas funkcijas¹ (rinkti, vertinti ir (ar) kitaip tvarkyti ir teikti informaciją apie aplinkos būklę, cheminių medžiagų ir preparatų (mišinių) srautus, taršą ir taršos prevencijos priemonės, įgyvendinti ūkinės veiklos aplinkosauginį reguliavimą, įgyvendinti cheminių medžiagų ir preparatų (mišinių) valdymo politiką, užtikrinti racionalų gyvosios gamtos išteklių naudojimą ir tinkamą, teisės aktų reikalavimus atitinkančią jų apsaugą), patikslinta Atliekų tvarkymo įstatymo 28 straipsnio 8 dalis. Nustatyta, kad savivaldybės informaciją apie įstatymuose ir kituose teisės aktuose savivaldybėms nustatytų reikalavimų ir Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo plane nustatytų užduočių vykdymą atliekų tvarkymo srityje teikia aplinkos ministro įgaliotai institucijai.

Vieningoje gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacinėje sistemoje suvedami, kaupiami ir saugomi asmens duomenys ar dėl techninių galimybių negalint naudotis Vieninga gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacine sistema pildant popierinius arba laisvos formos elektroninius dokumentus taip pat nurodomi asmens duomenys, Atliekų tvarkymo įstatymo 35¹ straipsnis papildomas nuostata, nustatančia asmens duomenų kaupimo ir saugojimo Vieningoje gaminių, pakuočių ir atliekų apskaitos informacinėje sistemoje ir kituose dokumentuose, minėtai sistemai laikinai neveikiant, tvarką.

2. Projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Aplinkos ministerijos Atliekų politikos grupės (grupės vadovė Agnė Bagočiutė, tel. 8 646 89902, el. p. agne.bagociute@am.lt) specialistė Justina Jarašienė (tel. 8 686 30856, el. p. justina.jarasiene@am.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Vadovaujantis Vietos savivaldos ir Atliekų tvarkymo įstatymų nuostatomis, už komunalinių atliekų tvarkymo sistemos organizavimą, įskaitant vietinės rinkliavos ir kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą formos nustatymą ir dydžio apskaičiavimą, atsakinga vietos savivaldos institucija.

Vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydį nustato savivaldybės taryba, vadovaudamasi Atliekų tvarkymo įstatymo 30² straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytais principais. Atliekų tvarkymo įstatymo 30² straipsnyje nustatyta, kad komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainodara nustatoma vadovaujantis solidarumo, proporcingumo, nediskriminavimo, sąnaudų susigrąžinimo principais ir principu „teršėjas moka“.

Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kaina turi užtikrinti ilgalaikį komunalinėms atliekoms tvarkyti skirtos infrastruktūros eksploatavimą, jos atnaujinimą ir sudaryti komunalinių atliekų turėtojams priimtinas sąlygas dalyvauti komunalinių atliekų tvarkyme, taip pat mažinti aplinkos taršą. Komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kaina turi būti pagrįsta būtinosiomis, su komunalinių atliekų tvarkymu susijusiomis, sąnaudomis. Tačiau šiuo metu Atliekų tvarkymo įstatyme išlaidos, susijusios su būtinosiomis, su komunalinių atliekų tvarkymu susijusiomis,

¹ Aplinkos apsaugos agentūros nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. D1-385 „Dėl Aplinkos apsaugos agentūros nuostatų patvirtinimo“.

sąnaudomis, yra labiausiai neapibrėžta ir neaiški dalis nustatant vietinę rinkliavą ar kitą įmoką už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą.

Vadovaujantis šiuo metu galiojančiomis Vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. liepos 24 d. nutarimu Nr. 711 „Dėl Vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklių patvirtinimo“, būtiniosios, su komunalinių atliekų tvarkymu susijusios, sąnaudos yra tiesiogiai su komunalinių atliekų tvarkymu susijusios pagrįstos sąnaudos, reikalingos komunalinių atliekų tvarkymo paslaugai suteikti, ilgalaikiam komunalinėms atliekoms tvarkyti skirtos infrastruktūros eksploatavimui, jos atnaujinimui užtikrinti ir priimtinoms komunalinių atliekų turėtojams sąlygoms dalyvauti tvarkant komunalines atliekas sudaryti, taip pat aplinkos taršai mažinti. Į būtinąsias, su komunalinių atliekų tvarkymu susijusias, sąnaudas įeina ir komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo sąnaudos (pavyzdžiui, komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administratoriaus darbuotojų atlyginimų, biuro eksploatavimo, kuro, įmokos apskaičiavimo, sąskaitų išrašymo, įmokų surinkimo sąnaudos).

Atliekų tvarkymo įstatyme nenustatytas detalus komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikimo kainos nustatymo modelis, tik paminėta, kad vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydį nustato savivaldybės taryba. Tačiau Atliekų tvarkymo įstatyme nenumatyta, kas ir kokiais principais vadovaujantis parengia komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainų projektus, kokiais terminais savivaldybės privalo patvirtinti vietinę rinkliavą ar kitą įmoką už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą, ją peržiūrėti, kas vykdo kainų nustatymo priežiūrą, nagrinėja skundus dėl patvirtintos vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą. Šiuo metu galiojantis esamas teisinis reglamentavimas ir vieningos sistemos, koku dažnumu peržiūrima savivaldybių tarybų nustatyta vietinė rinkliava ar kita įmoka už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą nebuvimas skatina tai, kad skirtingose savivaldybėse ji peržiūrima skirtingu dažnumu. Yra savivaldybių, kuriose neįvertinamos galimai pasikeitusios realios kainos už atliekų tvarkymą ir vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydis nekeičiamas, tokiu atveju nepadengiamos realios komunalinių atliekų tvarkymo sąnaudos. Tačiau yra ir tokių savivaldybių, kurios, nepagrįsdamos priežasčių, drastiškai didina vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydį, nors, pvz., vienas iš šių dydžių įtakojančių veiksnių – mokesčio už aplinkos teršimą nepavojingųjų atliekų sąvartyne šalinamomis atliekomis nesikeičia, priešingai – Seimas 2019 m. gruodžio 20 d. pritarė Seimo narių iniciatyva parengtam Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimui², kuriuo sumažino mokesčio už aplinkos teršimą nepavojingųjų atliekų sąvartyne šalinamomis atliekomis tarifą iki 5 eurų už toną. Tačiau kai kurios savivaldybės 2020 m. padidino vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydį motyvuodamos mokesčio už aplinkos teršimą nepavojingųjų atliekų sąvartyne šalinamomis atliekomis pokyčiais.

Pagal Konstitucijos 67 straipsnio 15 punktą valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokesčius nustato Seimas. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2000 m. kovo 15 d. nutarime yra išaiškinęs, kad esminiai mokesčio elementai, tokie kaip mokesčio objektas, mokesčių santykių subjektai, jų teisės ir pareigos, mokesčio dydžiai (tarifai), mokėjimo terminai, išimties bei lengvatos, turi būti nustatomi įstatymu.

Siekiant išlaikyti regioninės komunalinių atliekų tvarkymo sistemos vientisumą, komunalinių

² Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 7 priedėlio pakeitimo įstatymas, https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=35727&p_k=1&p_a=sale_klaus_stadija&p_svarst_kl_stad_id=-34557.

atliekų tvarkymo paslauga regionuose turi būti grindžiama tais pačiais principais. Atsižvelgiant į tai, siūloma nustatyti regioninės kainodaros principus, skaičiavimo ir jos tvirtinimo tvarką, kuomet nepaisant geografinės vietos būtų apskaičiuojami komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos tarifai pagal vienodus kriterijus (pvz., pagal savivaldybės teritorijoje gyvenančių atliekų turėtojų, juridinių asmenų skaičių, susidarantį komunalinių atliekų kiekį, komunalinių atliekų rūšių tvarkymo būtinąsias sąnaudas).

Šiuo metu nereguliuojama komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kaina kelia gyventojų nepasitenkinimą dėl skirtingų komunalinių atliekų tvarkymo apmokestinimo principų savivaldybėse. Aplinkos ministerijos gaunamų skundų 2019–2020 m. duomenimis, daugiausia skundų buvo gauta dėl vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio apskaičiavimo (38 %). Pagal savivaldybių pateiktus duomenis atskirose savivaldybėse būtinųjų sąnaudų dalis skiriasi beveik 6 kartus. Atskirose savivaldybėse vidutinės komunalinių atliekų tvarkymo išlaidos vienam savininkui skiriasi 2,5–3,5 kartus.

Todėl vienas iš pagrindinių Įstatymo projekto tikslų – reglamentuoti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainos nustatymo tvarką taip, kad šis kainodaros procesas taptų skaidrus ir aiškus, komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kaina visose savivaldybėse būtų nustatoma taikant vienodus principus.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

Komunalinių atliekų tvarkymo sektorius – šiuo metu vienintelis viešųjų paslaugų sektorius, kurio kainodaros modelis detalai neregamentuotas ir ši veikla nėra reguliuojama. Atliekų tvarkymo įstatyme nustatyta, kad nustatant vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydį, turi būti vadovaujama Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytais taisyklėmis, tačiau nėra reglamentuojama, kokia tvarka, terminais nustatoma vietinė rinkliava ar kita įmoka už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą.

Įstatymo projekte (25¹ straipsnis) nurodoma, kad Taryba, vadovaudamasi skaidrumo, objektyvumo ir nediskriminavimo principais tvirtina regioninių atliekų tvarkymo centrų, bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojo investicijų vertinimo ir derinimo tvarkos aprašą, derina regioninių atliekų tvarkymo centrų, bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojo investicijas, susijusias su komunalinių atliekų tvarkymu, investicijas, susijusias su komunalinių atliekų deginimu. Šie principai įvardinti remiantis Viešojo administravimo įstatyme nurodytais principais³, atsižvelgiant į tai, kad komunalinių atliekų tvarkymo paslauga yra viešoji paslauga. Atsižvelgiant į Įstatymo projekto tikslą, skaidrumo principu papildyti komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainodaros principai. Šio principo įgyvendinimas turi užtikrinti, kad informacija apie vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą nustatymo ir apskaičiavimo metodus, tvarką ir dydį turi būtų vieša.

Įstatymo projekte (25¹ straipsnis) siūloma nustatyti regionines reguliuojamąsias kainas ir bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojų deginamų komunalinių atliekų deginimo 1 t įkainio viršutinės ribas, kurias 3 metų laikotarpiui nustatytų Taryba, šios kainos gali būti koreguojamos kartą per metus. Trejų metų laikotarpis nustatomas atsižvelgiant į kitų bendrojo intereso ir bendrojo ekonominio intereso paslaugų (pvz., geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, šilumos tiekimo) reglamentuojamą kainų apskaičiavimo laikotarpį, kuris užtikrintų ilgalaikį komunalinėms atliekoms tvarkyti skirtos infrastruktūros eksploatavimą, jos

³ Viešojo administravimo įstatymo 3, 36² straipsniai.

atnaujinimą, plėtrą, taip pat mažinti aplinkos taršą. Įstatymo projekte (30² straipsnis) numatoma, kad savivaldybių tarybos, atsižvelgdamos į Tarybos nustatytas regionines reguliuojamąsias kainas ir jų padalinimą regiono savivaldybėms pagal savivaldybės teritorijoje gyvenančių atliekų turėtojų skaičių, susidarantį komunalinių atliekų kiekį, komunalinių atliekų rūšių tvarkymo būtinąsias sąnaudas, nustato naują arba patvirtina esamą vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydį. Pažymėtina, kad šiuo metu teisės aktais nustatyta savivaldybių pareiga nustatyti vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydį gyventojams išlieka. Savivaldybės, vadovaudamosi joms suteiktais įgaliojimais, nustatys galutinį vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymo dydį komunalinių atliekų turėtojams. Savivaldybių tarybos, atsižvelgdamos į Tarybos nustatytas regionines reguliuojamąsias kainas, šių kainų padalinimą regiono savivaldybėms ir (ar) vadovaujantis Tarybos nustatyta Komunalinių atliekų tvarkymo regioninių reguliuojamųjų kainų nustatymo metodika, pridėjusios savivaldybės komunalinių atliekų surinkimo ir vežimo iš atliekų turėtojų kainą, nustato naują arba patvirtina esamą vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydį ir išdalina ją pagal Vyriausybės patvirtintas taisykles. Taip pat savivaldybės taryboms numatoma galimybė teikti lengvatas komunalinių atliekų turėtojams savivaldybės biudžeto sąskaita.

Regioninius įrenginius valdo regioniniai atliekų tvarkymo centrai arba kitos įmonės. Regioninio atliekų tvarkymo centro apibrėžtyje yra fokusuojama į tuos regioninius įrenginius, kurių įrengimas finansuotas ES fondų lėšomis. Pavyzdžiui, mechaninio apdorojimo ir (ar) mechaninio rūšiavimo ir biologinio apdorojimo įrenginiai (toliau – MBA) buvo pastatyti naudojantis ES fondų lėšomis.

Siekiant užtikrinti, kad komunalinių atliekų tvarkymo sistema būtų administruojama mažiausiomis sąnaudomis, ir atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje siekiama išlaikyti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, Įstatymo projekte numatyta (30³ straipsnis), kad regioninę reguliuojamąją kainą skaičiuoja ir teikia tvirtinti Tarybai regioninis atliekų tvarkymo centras, o vietinę rinkliavą ar kitą įmoką už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą tvirtina savivaldybės taryba ir iš komunalinių atliekų turėtojų renka savivaldybės institucija arba juridinis asmuo, savivaldybės pavedimu vykdomas komunalinių atliekų tvarkymo lėšų administravimą.

Įstatymo projektu siekiama sukurti efektyvesnę komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų apmokestinimo sistemą, o ne iš esmės pakeisti šiuo metu esančią regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą. Įsigaliojus pateiktiems Atliekų tvarkymo įstatymo pakeitimams, Taryba, nustatydamas regioninę reguliuojamąją kainą, vertins būtinąsias sąnaudas, reikalingas komunalinių atliekų infrastruktūrai išlaikyti. Būtinųjų sąnaudų optimalus ir skaidrus užtikrinimas gali turėti poveikį atliekų turėtojų mokamai vietinei rinkliavai ar kitai įmokai už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą. Tačiau tokiu būdu bus užtikrinamas ilgalaikis komunalinių atliekų tvarkymo sistemos funkcionavimas, taip pat užtikrinama, kad nebus nepagrįstų (perteklinių) sąnaudų, susijusių su infrastruktūros išlaikymu, arba gaunamos pajamos nebus naudojamos ne pagal paskirtį. Galutinį vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymo dydį komunalinių atliekų turėtojams ir toliau nustatys savivaldybės tarybos.

Taip pat, siekiant užtikrinti tinkamą esamos komunalinių atliekų tvarkymo sistemos funkcionavimą, jos plėtrą ir naujų investicijų įtaką gyventojų mokamai kainai už komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos teikimą, Įstatymo projekte (30⁷ straipsnis) siūloma nustatyti pareigą regioniniams atliekų tvarkymo centrums bei bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo

įrenginio valdytojams derinti investicijas, susijusias su komunalinių atliekų tvarkymu, su Taryba jos nustatyta tvarka.

Pastebėtina, kad Valstybinio atliekų tvarkymo 2014–2020 metų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 519 „Dėl Valstybinio atliekų prevencijos ir tvarkymo 2014–2020 metų plano patvirtinimo“, 255.4 papunktyje nustatyta, kad išlaidos už komunalinių atliekų tvarkymą negali viršyti 1 procento disponuojamų vidutinių mėnesio namų ūkio pajamų. Vienam namų ūkiui tenkanti atliekų tvarkymo kaina pagal skirtingas komunalinių atliekų tvarkymo alternatyvas palyginta su statistinėmis prognozuojamomis disponuojamomis namų ūkio pajamomis. Todėl Įstatymo projekte nustatyta, kad įgyvendindamos šią nuostatą, savivaldybės turėtų atsižvelgti ne į kiekvieno konkretaus namų ūkio disponuojamas pajamas, bet į vidutinį mėnesio statistinį savivaldybės rodiklį (<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R331#/>). Toks vertinimas atliekamas atsižvelgiant į savivaldybės teritorijoje gyvenančių fizinių asmenų vidutinės statistinės mėnesio namų ūkio pajamas ir atliekų turėtojų per mėnesį mokamos vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio už atliekų tvarkytojo suteiktas paslaugas sumą. Minėtą nuostatą savivaldybės turėtų įgyvendinti tvirtindamos vietinę rinkliavą arba kitą įmoką už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą. Sąvokos „namų ūkis“ apibrėžtis, parengta vadovaujantis 2003 m. birželio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1177/2003 dėl Bendrijos statistikos apie pajamas ir gyvenimo sąlygas) nuostatomis ir pateikta Lietuvos Respublikos terminų banke („namų ūkis – atskirai gyvenantis vienas asmuo arba grupė viename būste gyvenančių asmenų, kurie dalijasi išlaidas ir bendrai apsirūpina gyventi būtinomis priemonėmis“), šiuo metu yra vartojama bendrojoje, socialinėje ir gyvenimo lygio statistikoje. Pagal Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių, patvirtintą Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės generalinio direktoriaus 2007 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. DĮ-226 „Dėl Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus patvirtinimo“, namų ūkių veikla klasifikuojama kaip „namų ūkių, samdančių darbininkus, veikla“ arba kaip 2 „namų ūkių veikla, susijusi su savoms reikmėms tenkinti skirtų nediferencijuojamų gaminių gamyba ir paslaugų teikimu“. Atsižvelgdami į tai, kad sąvoka „namų ūkis“ įvairiuose šaltiniuose suprantama skirtingai, ir į Lietuvos Respublikos terminų banke pateikiamą šios sąvokos apibrėžtį, Įstatymo projekto 30² straipsnio 11 dalis papildyta sąvoka „fiziniai asmenys“. Juridiniams asmenims ši sąlyga negalioja.

Sąvoka „namų ūkis“ suprantama kaip atskirai gyvenantis vienas asmuo arba grupė viename būste gyvenančių asmenų, kurie dalijasi išlaidas ir bendrai apsirūpina gyventi būtinomis priemonėmis.

Įstatymo projekte apibrėžiama Tarybos kompetencija, finansavimo tvarka, Tarybos gaunamų pajamų iš reguliuojamosios veiklos naudojimo tvarka, informacijos gavimo ir teikimo tvarka ir kt.

Atsižvelgiant į Įstatymo projekte išplėstą Tarybos kompetenciją ir papildomas funkcijas, siekiama įtvirtinti Tarybos finansavimo būdą iš reguliuojamų ūkio subjektų įmokų, kas tiksliau atspindėtų Tarybos vykdomų funkcijų ir jos veiklos finansavimo šaltinio sąsają – Tarybos išlaikymo našta tektų ne visiems mokesčių mokėtojams, o tiems, kurie naudojami komunalinių atliekų tvarkymo paslauga.

Atsižvelgus į Tarybai deleguotas funkcijas, dalį jų paliekant savivaldybių taryboms, reikalingus žmoniškuosius resursus bei planuojamas patirti sąnaudas, dabartinis procento dydis galėtų būti 1 procentas praėjusių metų reguliuojamos veiklos pajamų.

Paaiškinimas⁴, **kokias metines sąnaudas patirtų Taryba ir kiek žmoniškųjų resursų preliminariai reikėtų**, jei tokios apimties komunalinių atliekų tvarkymo reguliavimo sektorių prižiūrėtų Taryba:

⁴ Valstybinės energetikos reguliavimo tarybos 2019 m. lapkričio 19 d. raštas.

1) **Žmogiškieji resursai** – pagal funkcijų apimtį (kainų nustatymas, investicijų vertinimas, metodikų tvirtinimas, investicinių planų derinimas, investicijų derinimas, išankstinių ginčų sprendimo ne teisme tvarka nagrinėjimas, reguliuojamų veiklų sąnaudų atskyrimo kontrolė, techninės užduoties tvirtinimas), Tarybos vertinimu, būtų reikalinga ne mažesnė kaip 6 (šešių) darbuotojų komanda. Pažymėtina, kad tokio plataus masto ir įtemptų terminų darbams atlikti turi būti užtikrinti pakankami žmogiškieji resursai, t. y. tinkamas personalo skaičius yra viena iš priemonių, padėsiančių įgyvendinti užsibrėžtus tikslus. Taip pat šiuo metu Taryboje dirbantys darbuotojai, atliekantys bendrąsias funkcijas (finansų, viešųjų pirkimų, personalo ir kt.), turės prisidėti prie naujų funkcijų tinkamo įgyvendinimo. Tarybos atliktais skaičiavimais, 6 (šešių) darbuotojų metinis darbo užmokesčio fondas, taip pat bendrųjų skyrių veikla (3 proc.) komunalinių atliekų tvarkymo sektoriaus priežiūrai sudarytų apie 265 000 Eur/met. Skaičiavimai atlikti, įvertinus: 1) Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatyme nustatytus darbo užmokesčio nustatymo principus bei įvertinus darbdavio mokėtinus mokesčius, mokamus Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Priėmus Įstatymo pakeitimo projektą, komunalinio atliekų tvarkymo sektoriaus reguliavimas, kurį vykdys Taryba, bus ilgalaikis procesas, trunkantis ne vienerius metus, todėl turi būti užtikrintas ilgalaikis adekvatus darbo užmokesčio fondas, siekiant pritraukti į valstybės tarnybą kompetentingus asmenis.

2) **Darbo vietų parengimas ir išlaikymas** – 6 (šešių) darbo vietų įrengimui ir išlaikymui reikalinga: 1) įsigyti baldus (stalai, kėdės, spintelės); 2) paruošti kompiuterinę techniką (įskaitant informacinių technologijų licencijų pirkimą ir kasmetinį jų atnaujinimą, įrangos atnaujinimus ir kt.); 3) įsigyti kanceliarinių prekių; 4) įvertinti papildomų patalpų nuomos ir komunalinius mokesčius; 4) įvertinti ryšių įsigijimą (mobiliųjų ir stacionarių telefonų). Tarybos skaičiavimais, šios metinės sąnaudos sudarytų apie 23 000 Eur. Reikiamos išlaidos baldams, kompiuteriams ir mobiliesiems telefonams skaičiuojamos tik 20 proc. įsigijimo vertės, vertinant, kad patiriamos sąnaudos nėra kasmetinės.

3) **Kitos sąnaudos** – vertinant Tarybai planuojamų deleguoti funkcijų apimtį, vykdant minėtas funkcijas, susidarytų papildomos sąnaudos: komandiruotės, reguliuojamų ūkio subjektų audito paslaugos (vieno reguliuojamos veiklos audito kaina, priklausomai nuo įmonės dydžio rinkoje svyruoja nuo 30 000 Eur iki 100 000 Eur ir daugiau), ryšių, konsultacinių paslaugų ir (ar) metodikų parengimo paslaugos, informacinėms sistemoms reikalingų techninių resursų nuomos bei programinės ir techninės įrangos priežiūros paslaugos, informacinių išteklių (duomenų surinkimo sistemos, dokumentų valdymo sistemos, duomenų saugos užtikrinimo) praplėtimo paslaugos ir kt. Tarybos skaičiavimais, kitos sąnaudos galėtų sudaryti ne mažiau kaip 388 000 Eur.

Įvertinus visas galimas patirti sąnaudas, Tarybos sąnaudų, atliekant Įstatymo projekte deleguojamas funkcijas, metinis krepšelis sudarytų apie 680 000 Eur.

Atlikdama skaičiavimus, Taryba naudojo viešai prieinamus duomenis apie regioninių atliekų tvarkymo centrų veiklą ir vertino būsimas regioninių atliekų tvarkymo centrų reguliuojamos veiklos pajamas, t. y. nebuvo vertinamos pajamos, gaunamos iš nereguliuojamos regioninių atliekų tvarkymo centrų veiklos (tų veiklų, kurios nesusijusios su komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos organizavimu). Šis 1 procento dydis bus optimalus ir tuomet, kai bus pradėdamos reguliuoti Kauno ir Vilniaus atliekų deginimo jėgainės, t. y. kai Taryba faktiškai pradės vykdyti jų reguliavimo funkciją ir patirs papildomas sąnaudas. Neužtikrinus Tarybai tinkamo finansavimo deleguojamoms funkcijoms įgyvendinti, bus užkertamas kelias Tarybai tinkamai įgyvendinti jai pavestas funkcijas.

Taip pat, priėmus Įstatymo projektą, Tarybai yra nustatyta pareiga parengti apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimus ir (ar) metodą, ir (ar) modelį, komunalinių atliekų tvarkymo regioninių reguliuojamųjų kainų nustatymo ir bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojų deginamų po rūšiavimo likusių netinkamų perdirbti ir pakartotinai

panaudoti energetinę vertę turinčių komunalinių atliekų deginimo įkainio nustatymo metodikas, kurios užtikrins komunalinių atliekų tvarkymo veiklos efektyvumą ir sąnaudų pagrįstumą. Apskaitos atskyrimo tikslai bei sąnaudų paskirstymo taisyklės leis įgyvendinti pagrindinį kainodaros principą, įtvirtintą Atliekų tvarkymo įstatyme – kaina turi būti pagrįsta būtinosiomis sąnaudomis.

Taryba gautas pajamas privalo įmokėti į valstybės biudžetą ir tvarkyti Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo nustatyta tvarka. Lėšų gavimas iš valstybės išdo bendrosios sąskaitos, tiesioginis išlaidų apmokėjimas ir lėšų pervedimas vykdomas vadovaujantis Valstybės biudžeto lėšų išdavimo iš valstybės išdo sąskaitos taisyklėmis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos finansų ministro 2000 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. 195 „Dėl Valstybės biudžeto lėšų išdavimo iš valstybės išdo sąskaitos taisyklių patvirtinimo“. Tarybos pajamos, gautos iš ūkio subjektų įmokų ir įmokėtos į valstybės biudžetą, gali būti naudojamos tik Tarybos strateginiame veiklos plane numatytoms ir vykdomoms programoms finansuoti. Tarybai yra taikomi tokie patys atskaitomybės ir kontrolės reikalavimai, kaip ir kitoms biudžetinėms įstaigoms. Tarybai yra taikomos Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nuostatos. Taryba kiekvieną ketvirtį Finansų ministerijai teikia ataskaitas apie biudžeto lėšų panaudojimą, taip pat Tarybos finansavimas ir lėšų panaudojimas yra pateikiamas metinėje Tarybos veiklos ataskaitoje. Tiek biudžeto lėšų panaudojimo ataskaitos, tiek metinė Tarybos veiklos ataskaita yra viešos ir skelbiamos Tarybos interneto svetainėje www.regula.lt, todėl visi gali susipažinti su Tarybos gautų lėšų panaudojimo tikslais ir programomis.

Įstatymo projekte numatyta, kad regioniniai atliekų tvarkymo centrai, vadovaudamiesi Tarybos patvirtinta Komunalinių atliekų tvarkymo regioninių reguliuojamųjų kainų nustatymo metodika, likus ne mažiau kaip 5 mėnesiams iki regioninės reguliuojamosios kainos galiojimo termino pabaigos, parengia bei Tarybai pateikia regioninės reguliuojamosios kainos apskaičiavimo projektą. Tarybos patvirtintos naujos ar peržiūrėtos regioninės reguliuojamosios kainos įsigalioja kitą dieną po Tarybos nutarimo oficialaus paskelbimo Teisės aktų registre, jeigu pačiame Tarybos nutarime nenumatyta vėlesnė jo įsigaliojimo data. Tarybos patvirtintos galiojančios regioninės reguliuojamosios kainos yra skelbiamos viešai.

Atsižvelgus į regioniniams atliekų tvarkymo centrams deleguotas funkcijas, reikalingus joms atlikti žmoniškuosius resursus, sąnaudas dėl reguliuojamų veiklos rūšių, bendros visų regioninių atliekų tvarkymo centrų planuojamos papildomos išlaidos sudarytų 634 tūkst. eurų/metams.

Taip pat Įstatymo projekte (30⁴ straipsnis) nustatoma bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojų po rūšiavimo likusių, perdirbti ir pakartotinai panaudoti netinkančių energetinę vertę turinčių komunalinių atliekų deginimo 1 t įkainio viršutinės ribos nustatymo metodika bei nustatoma bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojų deginamų komunalinių atliekų deginimo 1 t įkainio viršutinė riba, kuri nustatoma ne trumpesniai kaip 3 metų laikotarpiui. Atliekų deginimas – viena iš sudedamųjų dalių, sudarančių komunalinių atliekų tvarkymo sistemą. Atsižvelgus į tai, kad komunalinių atliekų tvarkymas yra viešoji paslauga, Įstatymo projekte siūloma nustatyti bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojų komunalinių atliekų deginimo 1 tonos įkainio viršutinę ribą. Viršutinės įkainio ribos nustatymas, palyginti su kitais alternatyviais reguliavimo mechanizmais, yra efektyviausias reguliavimo principas, kuomet nėra labai didinama ūkio subjekto administracinė našta, o reguliuojamo ūkio subjekto aptarnaujami vartotojai (klientai) yra apsaugomi nuo per didelių paslaugos kainų.

Įstatymo projekte apibrėžiamos regioninių atliekų tvarkymo centrų ir bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojų funkcijos, susijusios su komunalinių atliekų tvarkymu, ataskaitų teikimu, informacijos skelbimu ir kt.

Siekiant užtikrinti efektyvų Įstatymo projekte numatytų funkcijų įgyvendinimą, Įstatymo projekte (30⁶ straipsnis) nustatoma reguliuojamosios veiklos ataskaitų ir reguliavimo apskaitos sistemos nepriklausomo vertinimo tvarka. Regioninis atliekų tvarkymo centras ir bendro deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojai turi vesti atskirą vykdomos komunalinių atliekų tvarkymo veiklos apskaitą, kuri turi būti atskirta nuo kitų veiklos rūšių, kurios nesusijusios su komunalinių atliekų tvarkymo veikla, taip pat numatyta prievolė regioniniams atliekų tvarkymo centrams ir bendro deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojams atlikti reguliuojamos veiklos ataskaitų vertinimą. Taip pat, siekiant efektyviai įgyvendinti Įstatymo projekte nustatytas funkcijas regioniniams atliekų tvarkymo centrams ir bendro deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojams, nustatyta sankcijų skyrimo tvarka, reguliuojamos veiklos patikrinimų tvarka.

Siekiant nustatyti aiškų ir tikslų reikalavimą, kas turi turėti pavojingų atliekų tvarkymo licenciją, Įstatymo projekte tikslinamas Atliekų tvarkymo įstatymo 12 straipsnis. Atliekų tvarkymo įstatymo 12 straipsnio 1 dalies redakcijoje, galiojančioje nuo 2019 m. sausio 1 d., nustatyta, kad „pavojingas atliekas ketinančios tvarkyti įmonės, neturinčios šio Įstatymo 6 straipsnyje nurodytų leidimų, turi gauti pavojingų atliekų tvarkymo licenciją“. Atliekų tvarkymo įstatymo 2 straipsnio 18 dalyje nustatyta, kad „atliekų tvarkymas – atliekų surinkimas, vežimas, naudojimas ir šalinimas, šių veiklų organizavimas ir stebėseną, šalinimo vietų vėlesnė priežiūra, įskaitant, kai minėtus veiksmus atlieka prekiautojas atliekomis ar tarpininkas“. Atliekų tvarkymo įstatymo 12 straipsnio 1 dalies redakcijoje, galiojusioje iki 2019 m. sausio 1 d., reikalavimas turėti pavojingų atliekų tvarkymo licenciją buvo nustatytas įmonėms, kurios surenka, laiko, šalina ir naudoja pavojingas atliekas. Atliekų tvarkymo įstatymo 6 straipsnyje nustatyta, kad leidimus turi turėti įmonės, ketinančios atlikti atliekų apdorojimą, perdirbančios laivus, ir įmonės, atliekų susidarymo vietoje pavojingas atliekas laikančios ilgiau kaip šešis mėnesius, o nepavojingąsias – ilgiau kaip vienerius metus, turi gauti leidimus. Įstatymo projektu siekiama aiškiai nustatyti, kad pavojingų atliekų tvarkymo licenciją reikės turėti tik pavojingas atliekas ketinančioms surinkti įmonėms, o įmonėms, kurios laiko, šalina ir naudoja pavojingas atliekas, – reikės turėti leidimą. Taip pat reikalavimo išduoti pavojingų atliekų licencijos dublikatą atsisakymas leis išduoti tik skaitmeninę pavojingų atliekų tvarkymo licenciją.

Įstatymo projekte numatyta, kad baudos, skirtos regioniniams atliekų tvarkymo centrams ir (ar) bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojams, neįskaiciuojamos į regionines reguliuojamąsias kainas ir komunalinių atliekų deginimo 1 t įkainius.

Tiksliai įvertinti, kiek konkrečiai Įstatymo projekte įvardintų priemonių įgyvendinimas turės įtakos gyventojų mokamai vietinei rinkliavai ar kitai įmokai už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą, nėra galimybės. Nes esant dabartiniam reglamentavimui, kai komunalinių atliekų tvarkymo paslaugos kaina nereguluojama ir jos nustatymo priežiūra nevykdoma, nežinoma, kokias išlaidas, susijusias su komunalinių atliekų tvarkymo sistemos infrastruktūros išlaikymu, jos plėtra ir pan., savivaldybės įvertina ir įtraukia nustatydamos vietinę rinkliavą ar kitą įmoką už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą. Be to, tai priklauso nuo daugelio kitų faktorių, pvz., mokesčio už aplinkos teršimą nepavojingųjų atliekų sąvartyne šalinamomis atliekomis (šiuo metu Seime svarstomas Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimo projektas, kuriuo didinamas minėtas mokestis), darbo užmokesčio ir pan. pokyčių. Kaip minėta, šiuo metu nereguluojama komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kaina kelia gyventojų nepasitenkinimą dėl skirtingų komunalinių atliekų tvarkymo apmokestinimo principų savivaldybėse. Iš gaunamų skundų 2019–2020 m. duomenimis, daugiausia skundų buvo gauta dėl vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio apskaičiavimo (38 %). Atskirose savivaldybėse būtinųjų sąnaudų dalis

skiriasi beveik 6 kartus. Atskirose savivaldybėse vidutinės komunalinių atliekų tvarkymo išlaidos vienam savininkui skiriasi 2,5-3,5 kartus.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą, tikėtinas teigiamas poveikis komunalinių atliekų tvarkymo sektoriui, nes bus pakeistas komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainodaros modelis, numatant aiškia, skaidrią ir visose savivaldybėse grindžiamą vienodais principais komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainos nustatymo tvarką.

Atsižvelgiant į tai, kad institucijoms galioja prievolė atlikti teisės aktų poveikio konkurencijai vertinimą, kai rengiamu teisės aktu numatomas teisinis reguliavimas galėtų paveikti konkurenciją, atliktas poveikio konkurencijai vertinimas. Vadovaujantis Konkurencijos tarybos parengtomis Sprendimų poveikio konkurencijai vertinimo gairėmis, įvertinta, ar Įstatymo projekte reglamentuojami sprendimai gali daryti poveikį konkurencijai, atliktas tokio poveikio vertinimas.

Dėl specifinių rinkos bruožų joje nėra ir negali būti konkuruojančių ūkio subjektų, negali būti ir konkurencijos sąlygų skirtumų, prekė yra ne ūkinės veiklos vykdymo objektas, o teikiama kaip viešo pobūdžio paslauga, kuria įgyvendinama valstybės funkcija užtikrinti tam tikrus visuomeninius poreikius, šiuo atveju komunalinių atliekų tvarkymo paslauga yra paslauga, teikiama vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo pagrindais.

Įstatymo projektu Lietuvoje siekiama išlaikyti regioninę komunalinių atliekų tvarkymo sistemą, todėl iš esmės konkurencijai tarp regioninių atliekų tvarkymo centrų siūlomi pokyčiai įtakos neturės.

Visi regioninės reguliuojamosios kainos projektai derinami atsižvelgiant į esamą situaciją. Esant poreikiui, kainos koreguojamos kartą per metus.

Šiuo atveju galutinį vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų tvarkymo paslaugą dydį komunalinių atliekų turėtojams nustatys savivaldybės taryba. Įstatymo projektu reguliuojamoji kaina apima tik dalį dydžio. Trejų metų laikotarpis nustatomas atsižvelgiant į kitų bendrojo intereso ir bendrojo ekonominio intereso paslaugų (pvz., geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, šilumos tiekimo) reglamentuojamą kainų apskaičiavimo laikotarpį, kuris užtikrintų ilgalaikį komunalinėms atliekoms tvarkyti skirtos infrastruktūros eksploatavimą, jos atnaujinimą, plėtrą, taip pat mažinti aplinkos taršą.

Visiems ūkio subjektams, susijusiems su komunalinių atliekų tvarkymu, sąnaudos padidės proporcingai vienodai.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 121 straipsnis ir Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymo 11 straipsnis nustato, kad vietinę rinkliavą už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą savivaldybės teritorijoje turi teisę nustatyti tik savivaldybės taryba savo sprendimu, detali tvarka, kaip turėtų būti nustatomas šis dydis, šiuo metu Atliekų tvarkymo įstatyme neregamentuota.

Įstatymo projekte numatoma, kad Taryba nustato regionines reguliuojamąsias kainas, apskaičiuotas pagal Tarybos patvirtintą Komunalinių atliekų tvarkymo regioninių reguliuojamųjų kainų nustatymo metodiką, prižiūri, kaip jos taikomos, tvirtina bendro deginimo įrenginių, atliekų deginimo įrenginių valdytojų deginamų komunalinių atliekų kainų nustatymo metodiką ir prižiūri, kaip ji taikoma, nustato bendro deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio komunalinių atliekų deginimo 1 t įkainio viršutinę ribą, tvirtina apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimus ir (ar) metodą, ir (ar) modelį, kontroliuoja, kad būtų veiksmingai atskirtos reguliuojamų veiklų sąnaudos nuo kitų sąnaudų, kontroliuoja, ar regioniniai atliekų tvarkymo

centrai bei bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojai taiko šio Įstatymo projekte nustatyta tvarka nustatytas kainas bei įkainius, todėl, manytina, kad tokiu būdu mažinama korupcijos pasireiškimo rizika.

Įstatymo Projekto priėmimas neturės įtakos kriminogeninei situacijai.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Įstatymo projektas verslo sąlygoms ir jo plėtrai neigiamos įtakos neturės. Tikėtinas teigiamas poveikis, kadangi bus reglamentuotas komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų kainodaros modelis, ginčų nagrinėjimo tvarka, kuri bus vieninga visoje Lietuvos teritorijoje ir aiški tiek komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų teikėjams, tiek komunalinių atliekų turėtojams. Tarybos pajamos, gautos iš reguliuojamos veiklos, pripažįstamos šių įmonių pagrįstomis būtinosiomis sąnaudomis nustatant paslaugų kainas, todėl ūkio subjektai neigiamo poveikio nepatirs.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus siūlomą Įstatymo projektą, kitų įstatymų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusias galios nereikės.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei ES dokumentus.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų parengti

Priėmus siūlomą Įstatymo projektą, iki 2021 m. kovo 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, aplinkos ministras ir Taryba priima šio Įstatymo projekto įgyvendinamuosius teisės aktus.

Priėmus Įstatymo projektą, Aplinkos ministerija turės parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. liepos 24 d. nutarimo Nr. 711 „Dėl Vietinės rinkliavos ar kitos įmokos už komunalinių atliekų surinkimą iš atliekų turėtojų ir atliekų tvarkymą dydžio nustatymo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimą. Taryba turės parengti Komunalinių atliekų tvarkymo regioninių reguliuojamųjų kainų nustatymo metodiką, Po rūšiavimo likusių, perdirbti ir pakartotinai panaudoti netinkančių energetinę vertę turinčių komunalinių atliekų deginimo 1 t įkainio viršutinės ribos nustatymo metodiką, Apskaitos atskyrimo ir paskirstymo reikalavimus ir (ar) metodus, ir (ar) modelį, Regioninių atliekų tvarkymo centrų ir bendro deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojų informacijos teikimo taisyklės, Regioninių reguliuojamųjų kainų paskirstymo savivaldybėms kriterijus, Audito ataskaitų patikrų technines užduotis, Regioninių atliekų tvarkymo centrų ir deginimo įrenginių investicijų vertinimo ir derinimo Tarybos tvarkos aprašą, Bendro atliekų deginimo, atliekų deginimo įrenginio valdytojo ir regioninio atliekų tvarkymo centro ginčų dėl taikomų komunalinių atliekų deginimo įkainių nagrinėjimo taisyklės.

Šių teisės aktų įsigaliojimo data bus numatyta tokia pati kaip ir Įstatymo projekto.

Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projekto 2 straipsniu keičiamo Atliekų tvarkymo įstatymo 12 straipsnyje siūloma atsisakyti pavojingų atliekų tvarkymo licencijos dublikato išdavimo, atitinkamai turės būti keičiamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1458

„Dėl Konkrečių valstybės rinkliavos dydžių sąrašo ir Valstybės rinkliavos mokėjimo ir grąžinimo taisyklių patvirtinimo“. Šio teisės akto įsigaliojimo data bus numatyta tik tada, kai bus patvirtintas šis Įstatymo projektas.

12. Kiek biudžeto lėšų pareikalaus ar leis sutaupyti įstatymo įgyvendinimas

Įstatymo projekto įgyvendinimui papildomos lėšos reikalingos Tarybai, įgyvendinant Įstatymo projekte numatytas funkcijas – regioninės reguliuojamosios kainos, apskaičiuotos pagal Tarybos patvirtintą Komunalinių atliekų tvarkymo regioninių reguliuojamųjų kainų nustatymo metodiką, nustatymas ir priežiūra, regioninių reguliuojamųjų kainų paskirstymo savivaldybėms kriterijų nustatymas ir paskirstymas, investicijų derinimas, bendro atliekų deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojų komunalinių atliekų deginimo 1 tonos įkainio viršutinių ribų, apskaičiuotų pagal Tarybos patvirtintą Po rūšiavimo likusių, perdirbti ir pakartotinai panaudoti netinkančių energetinę vertę turinčių komunalinių atliekų deginimo 1 t įkainio viršutinės ribos nustatymo metodiką, nustatymas, ginčų nagrinėjimas, apskaitos atskyrimo ir sąnaudų paskirstymo reikalavimų ir (ar) metodo, ir (ar) modelio tvirtinimas, regioninių atliekų tvarkymo centrų ir bendro deginimo įrenginio, atliekų deginimo įrenginio valdytojų, informacijos teikimo taisyklių tvirtinimas, ir kt. Įstatymo projekte numatyta, kad Tarybos kitų metų pajamas sudarys 1 procentas praėjusių metų regioninio atliekų tvarkymo centro bei atliekų deginimo įrenginių valdytojų veiklos pajamų.

Įvertinus visas galimas patirti sąnaudas, Tarybos sąnaudų, atliekant Įstatymo projekte deleguojamas funkcijas, metinis krepšelis sudarytų apie 680 000 Eur.

Atsižvelgus į regioniniams atliekų tvarkymo centrams deleguotas funkcijas, reikalingus joms atlikti žmogiškuosius resursus, sąnaudas dėl reguliuojamų veiklos rūšių, bendros visų regioninių atliekų tvarkymo centrų planuojamos papildomos išlaidos sudarytų 634 tūkst. eurų/ metams.

13. Projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Įstatymo projektas patikslintas įvertinus suinteresuotų institucijų pateiktas pastabas.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną *Eurovoc*: aplinkos apsauga, atliekos, atliekų tvarkyba.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Aplinkos ministras
Kęstutis Mažeika
2020-06-02

Teisės ir personalo skyriaus
vedėja
Reda Skirkevičiūtė